

Szegénység és csíkfogás a Zagyva alföldi szakasza mentén

Gyermekkori emlékek 1959-60 tájékáról

Czibak Ilona

Az Élet és Tudomány 2024. évi 4. számában olvastam egykori kedves tanárom, Harka Ákos sorait az év halának megválasztott réticsíkról. A lap négy oldalon mutatja be ezt a gyermekkoromban még oly gyakori, ezért nem sokra becsült, de ma már védett halféleséget. Bemutatja? Igen. Bemutatja, de nem csak a réticsíkot varázsolja elélnk, megelevenednek előttünk a mocsarak, a nádasok, a csíkászok és a pákászok, az ő halászásra és csapdázásra használt eszközeik, a korabeli piacok, és szívesen megkóstolnánk a csíkos káposztát is. Az olvasás hatására emlékezetem filmkockái a lelkembe mosolyt varázsolva peregtek.

1953-ban egy kis alföldi faluban, a Zagyva-parti Jánoshidán születtem. A település határában van egy vizes ér, amely a mai napig csordogál, ha bőséges a csapadék. Az 1950-es évek végén állandóan víz volt benne, tele sással, náddal és kisebb vízínövényekkel. Vastag, süppedős növényzónyegen álltunk, ha belegázoltunk az alig másfél méter szélességű sekély vízbe. A hivatalosan Telek-érnek nevezett területet mi – egybevonva – Telekérnek mondtuk, de hívtuk Csíkossal is, pedig volt és van itt olyan ér is, melynek egyedüli neve a Csíkos. Érdekes módon csak a bevezetőben említett cikk olvasása után gondoltam arra, hogy ezek a vizek is erről – az akkoriban bennük még bőségesen fellelhető halfajról – kapták a nevüket.

Abban az időben még nem volt ritka, hogy egy családban tíznél is több gyermek nevelkedett. Ezért meg más okokból is nagy volt ekkoriban a szegénység. A nagyszüleimnek 12 gyermekük született, melyek közül tízet neveltek fel (kettőt gyermekbetegségek vittek el), bőségesen volt tehát unokájuk. Tatám – azaz nagyapám – a sok-sok unoka mindegyikét nem vihette magával halászni vagy a tanyákra dolgozni. Még az is lehet, azért szeretett egyedül menni, hogy ne kelljen ránk figyelni, vigyázni. Nem mindegyikünk élhette meg tehát vele ezeket a kalandokat, de én talán dicsekedhetek az ő megkülönböztetett szeretetével. Habár a halászatás többnyire nem tartozik a lányok vágyott elfoglaltságai közé, engem mégis gyakran magával vitt.

Ezek az utak az én számomra nagy élményt jelentettek. Kisgyermekként ugyanis még a falu nagy részét sem ismertük, mert anyám látóteréből nem csatangolhattunk el. Ha a szomszédba mentünk át, ahhoz is ki kellett kérnünk az engedélyét. A Csíkossal halászni tehát a legnagyobb kaland és kiváltság volt. Ma már azt mondom: életre szólóan kedves emlék.

Hosszú, poros út vezetett a Jánoshida központjától északnyugatra mintegy másfél kilométerre húzódó „Telekérig”, ami nekem – hétéves kislányként – a világ végét jelentette. A faluban lovas- vagy ökrösszekerek vasabroncsos kerekei törték-zúzták lisztfinomságúra a földutak

A Telek-érben ma is ott a víz, de nem tudni, mi él benne (Fotó: Czibak Ilona)

rögeit, vagy hagytak mély dágványokat az esőzések után. Nyáron, a hétköznapokon mezítláb jártunk a porban és a sárban egyaránt.

Tatám egy vesszőből font nagy tapogatót hozott magával (akkor nagyon láttam), és egy később benedvesített, vaskos vászontarisznyát akasztott vállára a fogott halak tárolására (ez utóbbit üresen is nehéznek éreztem, mert durva anyaga osztályon felüli nedvszívó volt). Ám vesszőből font tapogatója nem mindenkinek volt! Használtak erre a célra kiselejtezett fenék nélküli lavórt és fenék nélküli vājlingot is. De ők is, mi is, mindig zsákmánnyal és örvendezve tértünk haza. Egyszerűen szólva: halrengeteggel dicsekedhettünk. Burjánzott minden körülöttünk. Figyelni kellett a békákra, piócákra (rengeteg volt), „csíborokra” (mindig hosszú í-vel mondtuk) és mi mindenre még!

A növények gyökere sűrűn szőtte át a kékesfekete iszapot. Most, hogy írok róla, még a szagát is érzem. Amikor pedig nem volt vízutánpótlás az érben és az iszap felszíne cserepesre száradt, ásóval is mentünk „halászni”. Szerszám nélkül, szabad kézzel is fogtam csíkot: nyákos,

Az átereszből látható, hogy a csatornában olykor sokkal több a víz (Fotó: Czibak Ilona)

csúszós és sikamlós volt. Ritkán ugyan, de az is előfordult, hogy ez a szélesnek nem nevezhető ér megáradt, és a víz ráhúzódott a szántóföldekre. Az ár levonultával a földekről kézzel lehetett összegyűjteni a halak sokaságát és sokféléségét.

A fogott halakat minden esetben nagyapám tisztította, bár látása súrolta a vakság határát. Kerítésük nem volt, az utca egy frontját kinevezték magukénak, az volt az udvaruk – itt folyt a pucolás. A vályogvetésre használt „furmán” ült, és a maga elé húzott hokedlin kapargatta és belezte az áldozatokat. Akkor még minden udvaron volt szemétdomb, melyet szétterítve, beleástunk ősszel vagy tavasszal a termőföldbe. Nem ismertük a műanyagot,

minden lebomlott, kivéve a fémhulladékot. Ám a csíkok beleiből, kis pikkelykéiből nem jutott semmi a szemétdombra, mert a macskák csurgó nyállal és vakítóan fénylő szemekkel lesték a nyelnyalót. Össze is verekedtek rajta, fülsértő hangok és karommeregetések kíséretében.

A hal elkészítésének módját és ízét az emlékezetemben elmosta az idő. Legvalószínűbb a paprikás lisztben való forgatás utáni zsírban sütés. Akkor még olyan szegények voltunk, hogy a levestésztát is tojás nélkül gyúrtuk (nekünk nem volt tyúkunk, tehát tojásunk sem). Amikor megfőtt a leveszöldség és más belevalók, akkor kisdorta vagy lereszelte anyám a tésztát, és fel is vágta annyi liszttel gazdagítva, hogy ne ragadjanak össze a kockák vagy tésztacsíkok. A forrásban lévő kész levesbe belefőzött a lisztes betétet, és azonnal fogyasztottuk is, hogy ne ázzon élvezhetetlenné. A rántott halat tehát az ötvenes évek végén, úgy gondolom, mi még nem ismerhettük.

A réticsík – mi csíkhálnak hívtuk – fontos táplálékunk volt ezekben az években, mert „ingyen” jutottunk hozzá, és a falunkban kimeríthetetlen forrásként szolgáltak erre a Zagyva élő erei. Hogy tatám milyen csapdákat állított, szükség volt e csalira – titkai bezáródtak a sírba, ahol örök álmát alussza. Az biztos, hogy akkor még nem volt szükség méregdrága horgászkesztyűkre, vajsavas narancsízű beetetésekre, pelletekre, „kosarakra”, villantókra, minőségi horgászbotokra és nem sorolom tovább. Akkor még engedély nélkül, pusztá kézzel is foghattunk halakat. Rég volt, de így volt.

SAJTÓKÖZLEMÉNY

SIKERESEN ZÁRULT „A 2016-2023 IDŐSZAK MAHOP DCF FELADATAINAK MEGVALÓSÍTÁSA” CÍMŰ PROJEKT.

Lezárul az AKI Agrárközgazdasági Intézet Nonprofit Korlátolt Felelősségű Társaság, a Magyar Halgazdálkodási Operatív Program támogatási rendszerének MAHOP-3.1.2-2017 kódszámú, a „Halgazdálkodással kapcsolatos adatgyűjtés, -kezelés és -felhasználás támogatása – a DCF projekt végrehajtása” című felhívása keretében támogatott, MAHOP-3-1.2.1-2017-2017-00001 azonosító számú kiemelt projektje 2023. december 31-ével. A projekt az Európai Tengerügyi és Halászati Alapból és hazai központi költségvetési előirányzatból bruttó 721,18 millió forint vissza nem térítendő támogatás segítségével valósult meg.

Az Európai Tanács létrehozta az ún. Halászati Adatgyűjtési Keretrendszer (DCF) a halászati ágazatban az adatok gyűjtésére, kezelésére és felhasználására, valamint a Közös Halászati Politika végrehajtásához szükséges tudományos szakvélemények beszerzésére. Az Európai Parlament és Tanács Európai Tengerügyi és Halászati Alap létrehozásáról szóló rendelete a hatálya alatt megalkotott operatív programok végrehajtása során kötelezi a tagállamokat a DCF keretein belül történő adatgyűjtésre. Magyarországon a 2016-2023 időszakban a DCF adatgyűjtés a Széchenyi 2020 program Magyar Halgazdálkodási Operatív Program (MAHOP) támogatási rendszerében „A 2016-2023 időszak MAHOP DCF feladatainak megvalósítása” című kiemelt projekt keretében valósult meg az AKI Agrárközgazdasági Intézetben.

„A 2016-2023 időszak MAHOP DCF feladatainak megvalósítása” című kiemelt projekt a közös halászati politika végrehajtása érdekében – az adatgyűjtés területéhez kapcsolódóan elfogadott szabályokkal összhangban – hozzájárult az Európai Unió akvakultúra-szektorát jellemző adatok

gyűjtéséhez, kezeléséhez, felhasználásához és a végfelhasználók számára történő nyilvánosságra hozatalához. A projekt fejlesztette az adatgyűjtési és adatkezelési rendszereket, hozzájárult a tudományos ismeretek gyarapításához és rendelkezésre bocsátásához, az adatok gyűjtésének és kezelésének fejlesztéséhez, továbbá az adatszolgáltatók szélesebb körű eléréséhez, az akvakultúra-szektorban véghez vitt adatbekérések növeléséhez, alapot adva a fenntartható, intelligens és befogadó növekedéshez.

A MAHOP DCF projekt sajtónyilvános zárórendezvénye 2023. november 28-án Budapesten, a Gróf Széchenyi Rendezvényhajón valósult meg.

A projekt eredményei megtalálhatók a <http://www.aki.gov.hu/project/mahop-dcf2/> oldalon.

További információ kérhető:

Bojtárné Lukácsik Mónika, MAHOP DCF szakmai intézményi projektvezető

Elérhetőség: +36 70 331 3887, bojtarne.lukacsik.monika@aki.gov.hu

